

PLANPROGRAM

KULTURMILJØPLAN FOR GOL KOMMUNE

«Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressenser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.»

Kulturminnelovens formålsparagraf (§ 1)

Innholdsfortegnelse

1.0 Bakgrunn og rammer.....	3
1.1 Plantype og forholdet til andre planer	3
1.1.1 Lovverk	3
1.1.2 Lokale føringer i Gol kommunes vedtatte planer.....	4
1.1.3 Nasjonale og regionale føringer	6
2.0 Planprosessen og fremdrift.....	7
3.0 Organisering og medvirkning.....	8
4.0 Innhold og fokusområde.....	8
5.0 Status og behov for kunnskap	9
6.0 Vedlegg til planprogram.....	9
Vedlegg 1: Fremdriftsplan	
Vedlegg 2: Definisjoner	

1.0 Bakgrunn og rammer

Mer enn 90% av alle kommuner i Norge har en kulturminneplan. Gol kommune har gjennom flere år hatt som mål å utarbeide en kulturminneplan. I kommunens planstrategi for perioden 2020-2024 fremgår, at det skal utarbeides en kulturminneplan i henhold til Plan og bygningslovens §11.

Med vedtak av budsjett 2021 og økonomiplan i desember 2020 avsatte kommunestyret midler til dette arbeide. I tillegg har Riksantikvaren gjennom prosjektet Kulturminner i kommunene (KIK) gitt tilskudd på 100.000 kr. til planarbeidet.

1.1 Plantype og forholdet til andre planer

Planen utarbeides som kommunedelplan. Kommuneplanens arealdel vil fortsatt være gjeldende når det kommer til arealdisponering. Planen vil derfor virke som et kunnskapsgrunnlag ved rullering av kommuneplanens arealdel. Det betyr, at områder eller objekt som i planen ønskes sikret gjennom kommuneplanens arealdel må tas inn ved rullering eller revidering. Planen vil også danne grunnlaget for kulturminner som tema i kommuneplanens samfunnsdel.

Planen vil uavhengig av status i kommuneplanens arealdel fungere som et kunnskapsgrunnlag i saksbehandling for plan-, byggesaker og annen arealdisponering. Planens handlingsdel skal i henhold til plan- og bygningsloven § 11-2 revideres årlig.

1.1.1 Lovverk

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) er kommunen sitt hovedredskap for å ivareta kulturminnene. Gjennom kommuneplanarbeidet er kulturminnene også en del av den helhetlige miljø- og ressursplanleggingen. De fleste faller inn under kommunens eget ansvar og forvaltes gjennom plan- og bygningsloven.

Lov om kulturminner (kulturminneloven) inneholder de sterkeste virkemidlene en har i arbeidet med kulturminnevern. Kulturminneloven har som formål å ta vare på kulturhistorisk og arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljø av nasjonal verdi. Loven tar for seg kulturminner som er automatisk fredet, samt kulturminner og kulturmiljø som fredes etter vedtak av Riksantikvaren.

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) kan også sikre kulturminner, kulturmiljø og landskap. Loven inneholder vedtekter og forskrifter for flere typer områdevern.

Lov om jord (jordlova) blant annet som formål at forvaltningen av arealressursene skal være miljøforsvarlig og blant annet ta hensyn til jordbruksarealer og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for mennesker, dyr og planter.

Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd (gravferdsloven): omhandler vern av krigsgraver fra første og andre verdenskrig.

UNESCOs konvensjon om vern av immaterielle kulturminner: Konvensjonen er utarbeidet for å sikre respekt for og øke bevissthet om og betydning av immateriell kulturarv. En konvensjon er et juridiske dokument som forplikter de statene som ratifiserer eller offisielt slutter seg til dokumentet på annen måte å gjennomføre de tiltakene som konvensjonen sier at statene skal gjøre.

1.1.2 Lokale føringer i Gol kommunes vedtatte planer

1.1.2.1 Kommuneplanens arealdel 2011-2023 (under revisjon)

Kommuneplanens arealdel angir hovedtrekkene i arealdisponeringen for hele kommunens areal, rammer og betingelser for nye tiltak og arealbruk som kan settes i verk, og viktige hensyn som må ivaretas ved disponering av arealene.

Avsnitt som i dag berører kulturminner:

3.1 AREAL FOR SPREDT BOLIGBEBYGGELSE I LNF (§11-11, nr. 1 og 2)

Spredd boligbebyggelse

c) Det kan tillates nye bolighus om de ikke kommer i konflikt med viktige helse-, landbruk-, natur-, vilt, landskap-, friluft- og kulturlandskapsinteresser og kulturminne.

4.0 HENSYNSSONER (§11-8)

4.2 Sone med særlig angitte hensyn (11-8 c)

I sonen merket "H500 Markagrense" på Golsfjellet og på Skaraåsen skal det tas særlig hensyn til landskap, friluftsliv og bevaring av naturmiljø. For eksisterende regulerte tomter og eksisterende fritidsbebyggelse gjelder utformingsreglene i pkt. 2.1. Sonene skal betraktes som en "Markagrense" og det tillates ikke med ny utbygging utover det som er regulert.

4.3 Båndlagte områder (§11-8 d)

Naturresevatene: Lyseren, Metubba/Brenn og Veikulnatten er båndlagt etter naturvernloven. I disse områdene er det ikke tillatt å føre opp ny eller utvide eksisterende bygninger.

Område ved Falkenhorst Brücke er båndlagt til bevaring i påvente av nærmere regulering til krigsminne. Området reguleres i samråd med Nes kommune innen 4 år fra vedtaksdato av kommuneplanen.

Retningslinje angående ivaretagelse av naturmiljø

I sone for ivaretagelse av Frygisk slørsopp (BN1), og for ivaretagelse av nasjonal verdifull bekkekløft langs Nøreimsbekken (BN2) kan hogst bare foretas etter spesiell godkjenning.

1.1.2.2 Kommuneplanens samfunnsdel 2018 – 2030

Avsnitt som berører kulturminner:

I avsnitt 4 om verdigrunnlag og kulturarv:

4.2 Kulturarv

Samfunnet endrar seg over tid. Det same gjeld språk, skikkar, sosiale tilhøve. Desse tema er handsama nærare i Boka om Gol, Historia om Hallingdal og boka Hallingmålet.

Under mål og tilhørende strategier finnes følgende om kulturminner/-miljø:

10.2 Næring og arbeidsplassar – strategier:

- Eit landbruk med allsidig produksjon og som pleier kulturlandskapet
- Utvikle næring med lokal mat, tradisjon og kultur

1.1.2.3 Handlingsplan for landbruk

Avsnitt som berører kulturminner:

6.3 Beitebruk

Bruk av både innmarksbeite og utmarksbeita er særst viktige for å oppretthalde kulturlandskapet. Gjennom aktiv stølsdrift sikrar ein både bruk av beita og opplevingstilbod for turistar.

Utviklingen over tid har gjeve nedgang i talet på beitedyr. Dette har gjort at kulturlandskapet gror att og at det er ei utfordring å oppretthalde eit variert miljø og kulturlandskap i fremtida. Hovedmål for planen: Kulturlandskapets mangfold skal bevarast og utviklast som bærebjelke for et aktivt landbruk, bosetting og verdiskaping.

7.1 Landbruk og kulturlandskap

7. Kulturlandskap, miljø og naturvern

7.1 Landbruk og kulturlandskap

Kulturlandskapet blir forma i samspel mellom naturkreftene og menneska sin aktivitet. Ein av dei viktige samfunnsfunksjonane til landbruket, er å forvalte landareala for folk. Eit aktivt landbruk tek vare på eit levande kulturlandskap som sikrar og held vedlike kulturminne, biologisk mangfald, landskapsbilete og rekreasjonsmoglegheiter.

Det er viktig å vere merksam på at eit levande og variert kulturlandskap har verdiar og miljøgode som ikkje kan omsettast i nokon marknad, men som utvilsamt er ein attraksjon både for dei lokale innbyggjarane og tilreisande turistar. Gjennom stirydding, skilting og oppsett av informasjonstavler kan ein aktivt legge til rette for ulike rekreasjonsopplevingar i naturen.

1.1.2.4 Beitebruksplan

Kulturminner berøres i avsnitt:

Forming av kulturlandskapet – biologisk mangfold

Beitebruken har gjennom tida bidrege til å skape og oppretthalde eit særprega kulturlandskap i utmarka og i stølsområda. Beitedyra har halde vegetasjonen nede og skapt opne landskap med nyttbare urter og grasartar. I stølsområda var det i tillegg til beiting også mykje vedhogst. Det var tidlegare vanleg å vidareforedle landbruksprodukt på stølane t.d. ysting og då var det bruk for store mengder ved. Dei ulike husdyrartane beitar på ulik måte. Dei føretrekk ulik type fôr, grasartar, lauv etc. og formar landskapet på ulik måte. Område med sameite vil også ha eit eige særpreg. Beiting med to eller fleire dyreslag gjev betre utnytting av et beiteområde, då dei fleste dyreslag vil ha meir eller mindre ulikt val av beiteplanter og beitestad.

1.1.2.5 Kulturplan 2020-2030 for Gol kommune

Avsnitt som berører kulturminner:

Kulturformidling

Mål: Synleggjere, formidle og ta vare på prioriterte kulturminner

Tiltak

- Det skal utarbeidast ein kulturminneplan for Gol kommune
- I samarbeid med Gol bygdearkiv skal kulturminner presenterast digitalt
- Samarbeid med Hallingdal Museum skal halde fram og utvidast, så aktiv bruk av Gol bygdemuseum (Skaga) blir sikra
- Renslotunet skal sikrast som nærturmål, plass for uteundervisning og som ein utandørs kulturarena
- Kristenbråten skal utviklast, i samarbeid med aktuelle aktørar, til å bli eit levande bygdetun og eit naturleg turmål for lokalsamfunnet

1.1.3 Nasjonale og regionale føringer

I 2020 kom det ny stortingsmelding for kulturmiljøpolitikken:

Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold (Meld. St. 16 (2019-2020)).

Den nye stortingsmelding inneholder 3 nasjonale mål og nyttar kulturmiljø som samlebetegnelse.

Gjennom stortingsmeldingen blir «kulturmiljø» innført som en samlebetegnelse for "kulturminner, kulturmiljøer og landskap". Dette understreker verdien av helhet og sammenheng i forvaltningen av kulturminner. I tillegg blir tilknytningen til den øvrige klima- og miljøpolitikken tydeligere.

De nasjonale målene legger vekt på engasjement, bærekraft og mangfold:

- Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.
- Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging.
- Et mangfold av kulturmiljø tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

Regionalt arbeider Viken fylkeskommune med å utarbeide ny felles plan for arbeidet med kulturminner for de 3 tidligere fylker. Inntil da vil gjeldene plan for kulturminnevern fra Buskerud fylkeskommune fra 2017 være gjeldende:

Kulturminnekompasset. Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027

Hovedmål er: Bruk av kulturarven som en ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling

Tre delmål er tilknyttet hovedmålet:

1. Bred formidling av Buskeruds kulturarv
2. Vern og bærekraftig bruk av Buskeruds kulturarv
3. Helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud

2.0 Planprosessen og fremdrift

Planprosessen vil gjennomføres etter plan- og bygningslovens prosesskrav i kapittel 11.

Utvalg for kultur og levekår behandler planprogram og planutkast før vedtak i kommunestyret.

Prosjektansvarlig skal løpende orientere Utvalg for kultur og levekår om fremdriften i prosjektperioden.

Framdriftsplan, se vedlegg 1.

3.0 Organisering og medvirkning

- Kommunestyret: Er prosjekteier og oppdragsgiver
- Styringsgruppe: Utvalg for kultur og levekår (UKL) er styringsgruppe og har ansvar for å utarbeide kommunedelplan for kulturmiljø. UKL behandler planprogram, og legg dette ut på høring. UKL gjør nødvendige prosessvedtak fram til godkjenning i kommunestyret.
- Prosjektansvarlig: Ansvar for gjennomføring, rapportering til styringsgruppe og forankring av arbeidet i kommunen ligg til kultur og fritidsavdelingen.
- Prosjektleder: Ansvar for praktisk arbeid, kartlegging og systematisering av data fram til ferdig plan er lagt til ekstern prosjektleder. Prosjektleder må ha forståing for hva arbeidet går ut på, ha god lokalkunnskap og god samarbeidsevne. Prosjektleder rapporterer til prosjektansvarlig.
- Arbeidsgruppe: Skal representere ulike fag- og interesseområde. Arbeidsgruppen ledes av prosjektleder.

Medvirkning

Bred medvirkning i planarbeidet er nødvendig for å få til en godt gjennomarbeidet plan med en god forankring i lokalsamfunnet. I forbindelse med arbeidet er det ønskelig å invitere aktører innenfor de aktuelle fagområdene til planen.

Utover å invitere aktuelle aktører og lovbestemte høringer vil det bli gjennomført åpne folkemøter. Facebook, nettside og lokalaviser må og vil bli brukt aktivt.

4.0 Innhold og fokusområde

De viktigste elementene i en kommunedelplan for kulturmiljøer er:

- Beskrivelse av og kart over de viktigste kulturminnene og kulturmiljø i kommunen
- Forslag til forvaltning og skjøtsel av disse kulturminnene
- Plan for hvordan hensynet til kulturminnene skal integreres i øvrig kommunal planlegging og virksomhet
- Handlingsdel

Det er en rekke forskjellige typer kulturminner og kulturmiljøer som kan være aktuelle å ta med i en kulturminneplan. Her må det gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Eksempler på viktige typer er:

- kjente automatisk fredete kulturminner på land og under vann
- områder med høyt potensial for funn av automatisk fredete kulturminner på land og under vann
- byggverk, anlegg, områder og kulturmiljø fredet eller foreslått fredet etter kulturminneloven
- områder regulert til spesialområde bevaring, eller hensynssone c) vern av kulturmiljø etter plan- og bygningsloven
- områder som er båndlagt til kulturmiljø eller landskapsformål eller gitt hensynssone c) vern av kulturmiljø eller landskap i eksisterende kommuneplan
- kulturminner og områder som inngår i tematiske eller fylkesvise verneplaner

- kulturminner og områder som inngår i nasjonale registreringer av verneverdige områder
- områder eller tema som er omfattet av rikspolitiske retningslinjer
- kulturminner registrert i SEFRAK (register over alle hus eldre enn 1900) etter en konkret vurdering
- Immaterielle kulturminner (hendelser/tro/tradisjon).
- Kulturminner som næring tas med som tema i planen.

5.0 Status og behov for kunnskap

Det foreligger en rekke lokale og nasjonale register og databaser som sammen danner grunnlag for planen.

De viktigste antas å være:

- SEFRAK-registeret
- Boka om Gol 1-7
- Kulturminnedatabasen Askeladden
- Lokalhistoriske publikasjoner
- Kommunalt register over gamle stedsnavn
- Slekt og data (gravregister)
- Norges bebyggelse

Det må også gjøres et stykke arbeid med innhenting og registrering av immaterielle kulturminner. Her er kunnskapen lite systematisert og mye kunnskap ligger ofte ikke offentlig tilgjengelig.

Det finnes garanterte kulturminner som ikke er kjent og ikke blir gjort kjent under planarbeidet. Kulturminner som man senere blir kjent med må innrulleres i planen.

6.0 Vedlegg til planprogram

- 1. Fremdriftsplan**
- 2. Definisjoner**